

ÞINGVALLAMYND

SIGURÐAR MÁLARA

Af myndlistarmönnum á 19. öld keður mest að Sigurði Guðmundssyni málara. Hann hefir þá sjerstöðu meðal þeirra, sem þá list iðka um þær mundir, að hann lagði ungur út á námsbrautina. Hann var maður fjölbæfur, hafði að vöggugjöf hlotið ríka listhneigð og auk þess skapsmuni ákafamannsins, sem veit hvað hann vill og keppir af einbeitni að settu marki. Fyrir þetta vinst honum öðrum betur námið og má sjá þess merki í vinnubrögðum hans.

En Sigurður varð skammlífur (1833—1874) og átti við vanheilsu að stríða og fjeleysi. Margþætt áhugamál dreifðu starfskröftum hans að óskyldum verkefnum, svo ekki liggur ýkjamið eftir hann í þeirri grein listarinnar sem hann er tíðast kendur við, málalistinni. Margir kannast við mannamyndir hans, leiktjöld, teikningar af búningi kvenna og mannvirkjum og vopnum frá Söguöld, en landlagsmyndir gerðar af honum eru fágætari.

Nýlega hefir komið í leitirnar máð ljósmynd af Þingvallamynd eftir Sigurð, og er hún þess verð að bæstast í hóp þeirra mynda, sem varðveittar eru eftir hann, því að hún staðfestir fjölbæfni hans og sýnir, að hann hefir haft góða handastjórn á gerð landlagsmynda. Málariinn stendur á Spönginni og horfir til norðurs. Sjóst Nikulásargjá til hægri, en Flosagjá til vinstri, niður í vatnsborð. Austan Nikulásargjár sjóst skák af hrauninu, en handan Flosagjár yfir Vellina, svartur veggur Almannaá og fossinn steypast fram af berginu og úðar upp af. Í fjarsýn eru Súgur, Gagnheiði og Ármannsfell, fyrir enda þess sjóst á Mjóafell, en bak við það byrjar vesturhalli Skjaldbreiðar, og er skýjaður himinn yfir fjöllum. Eftir Spönginni ganga þrír menn (á fornmannabúningi?). Myndin hefir annaðhvort verið brotin í kross eða rifin í fjóra hluta, en síðan skeytt saman, og eru samskeytin sjáanleg frá efra jaðri hennar gegnum Gagnheiði miðja og niður úr, einnig þvert yfir myndina, um skýið, sem liggur yfir fjöllum.

Engu þori jeg að slá föstu um aldur myndarinnar, en sennilega er hún gerð sumarið 1861, þá var Sigurður á Þingvöllum í fylgd með Birni Gunnlaugssyni, er hann mældi alþingisstaðinn forna og gerði uppdrátt af

honum, þann sem prentaður er í Íslandslýsingu Kaalunds, en í þeirri ferð mun Sigurður einnig hafa gert staðarrannsóknir þar, til undirbúnings riti sínu, „Alþingisstaður hinn forni við Öxará.“ Mjer þykir það líklegt, að hún sje máluð þá en 1873, er Sigurður sat Þingvallafund eða 1874, síðasta sumarið sem hann lifði, en þá var hann þar með Sigfúsi Eymundssyni til þess að sjá um undirbúning Þjóðhátíðarinnar. Bæði var það, að Sigurður sinti þá lítið málalist, og í þetta sinn hefir hann haft nóg annað að sýsla.

Landlagsmynd eftir Sigurð málara er svo fágæt, að hún má ekki glatast, og vel mætti þessi mynd, ef hún er einhverstaðar varðveitt í einkaeign, komast í umsjá Þjóðminjavarðar eða Mentamálaráðs, og ef betri ljósmynd af henni er fánleg, mætti teikna hana að nýju og geyma í Þjóðminjasafni eða Þingvallabæ eða á öðrum virðulegum stað. Til þess hefir Sigurður unnið, því að hann átti mikinn hlut að því að Þjóðminjasafnið varð til, og enginn hjelt drengilegar á lofti helgi Þingvalla en hann með ritum sínum og rannsóknum.

Sigurður málari var framarlega í sveit þeirra bardagamanna, sem hrópuðu eggjunarorð í eyru Þjóðar sinnar og hvöttu til viðreisnar og dáða. Hann var eins auðugur að hugsjónum, og hann var snauður að því, sem til heimsláns er talið. Þó var hann gæfumaður, því áhugamál hans gengu fram að honum lifandi og þó betur eftir hans dag og verður ekki sagt, að sá maður hafi til einskis barist, sem svo er um. Þjóðminjasafnið er orðið Þjóðarauður og Þjóðargersemi, og Þingvöllum allur sómi sýndur. Svona á þetta að vera. Minningu Sigurðar ber einnig að sýna sóma og varðveita handverk hans. Ef einhver, sem les þessar línur, gæti vísað á hvar þessi mynd sje niðurlögin gerði hann minningu íslenskra húmanistans, Sigurðar Guðmundssonar málara, greiða, og stuðlaði að varðveislu hennar.

Jens Bjarnason.

Á gufuskipi til Grímseyjar

fyrir 43 árum.

Eftir Oscar Clausen

Það var á síðasta áratug aldarinnar sem leið, að menn voru, að marki, farnir að finna til þess hversu samgöngur voru erfiðar með ströndum fram, einkum á Austfjörðum og fyrir Norðurlandi, en þá var það Thor E. Tulinius, sem hjálpaði upp á sakirnar í samgöngumálunum, eins og svo oft síðar þegar hann braust í að kaupa hvert gufuskipið á fætur öðru, til þess að bæta úr siglingaþörfinni hingað til landsins og meðfram ströndum þess. — Tulinius átti gufubát, sem hét „Brimnes“ og lét hann ganga í strandferðum fyrir austur- og norðurlandi sumarið 1896 og hjelt hann uppi á ætlunarferðum á svæðinu frá Hornafirði norður um land, alla leið til Sauðárkróks. — Bátsferðir þessar bættu vel úr brýnni þörf um samgöngur milli hafna fyrir austan og norðan, og var, ef til vill, einna mest orsök þess, að menn gjörðu almennar kröfur til reglubundinna strandferða, sem var fullnægt skömmu síðar þegar Sameinðafjelagið lét „Skálholt“ og „Hólar“ fara reglubundnar strandferðir eftir áætlunum, mánaðarlega frá Reykjavík austur og vestur um land.

Í byrjun júlímánaðar 1896 kom „Brimnes“ til Akureyrar og átti að standa þar við í 3 daga. Klemens Jónsson, síðar ráðherra, var þá bæjarfógeti á Akureyri og sýslumaður í Eyjafjarðarsýslu. Hann gekst þá fyrir því, ásamt Eggert Laxdal kaupmanni á Akureyri, að fá bátinn til þess að fara skemtiferð til Grímseyjar, ef svo mikil þátttaka yrði að kolin fengist borguð. — Skipstjórinn var fús til ferðarinnar og þátttakan var mikil, enda var fargjaldið lágt, aðeins 2 kr. 50 aur. fram og aftur á 1. farrými og 1 kr. 50 aur. á öðru. Það gáfu sig, þegar í byrjun, fram rúmir 40 karlar og konur, sem vildu taka þátt í ferðinni og voru 12 þeirra úr Öngulstaðahreppi einum. Einn þeirra, sem fór þessa ferð, var Jón gamli Borgfjörð fræðimaður, faðir Klemensar bæjarfógeta og hefir hann skrifað niður ýmislegt smávegis um þessa ferð og hef jeg stuðst við það viðvikjandi því, sem hjer verður sagt frá. —

Lagt var á stað frá Akureyri 9. júlí kl. 8 að kvöldi og komið við á Svalbarðseyri, Hjalteyri, Hrísey og

Grenivík, en þar bættust 10 í hópinn og var einn þeirra sira Gunnar Ólafsson uppgjafaprestur frá Höfða, þá 78 ára gamall. Hann var þá enn ern og kátur, en hafði aldrei komið til Grímseyjar. Voru nú orðnir nærri 70 farþegar með bátinum og mátti því með sanni segja, að fullskipað væri orðið. Komið var við í Ólafsfirði og þar hleypt á land 4 mönnum, sem ekki ætluðu lengra og svo haldið til Siglufjarðar, en þar átti að taka Klemens bæjarfógeta, sem hafði farið þangað riðandi til þess að halda manntalsþing. — Til Siglufjarðar var komið kl. 3½ um nóttina, en ekki farið í land fyr en um fótaferðartíma, því að þá voru allir í fasta svefni þar. Þá var Siglufjörður ekki orðinn miðstöð sildveiðanna í Norðurlandi og því síður, að þar væru komnar stærstu sildarverksmiðjur heimsins — Á Siglufirði varð að biða eftir sýslumanni þangað til að á daginn leið, því að manntalsþingið átti að vera kl. 11 f. h. Fóru menn því í land og fengu bestu móttökur og góðgjörðir hjá Siglufirðingum.

Frá Siglufirði sjóst til Grímseyjar í heiðskýru veðri, ef gengið er upp á hæð fyrir ofan kaupstaðinn og ber hún þá yfir bæinn á Siglunesi, eða lítið eitt austar. Lagt var á stað frá Siglufirði kl. 3 og haldið norður til Grímseyjar. Veðrið var gott og mikill hiti, og skýjabakki niður við hafið til norðurs, en þegar á daginn leið, var nokkur undiralda og nepja þegar norðar dró, en það kölluðu Siglufirðingar „Gæmu“. Þegar komið var miðja vegu á Grímseyjarsund blánaði fyrir eyjunni við þokubakkann. — Það var enginn hversdagsviðburður, að gufuskip kæmi til Grímseyjar í þá daga, enda var dreginn upp danskur fáni á tveim stöðum á eyjunni þegar sást til skipsins, en það var hjá hreppstjóranum, Árna Þorkelssyni og á prestssetrinu í Miðgördum hjá sira Matthiasi Eggertssyni, sem þá var nýlega orðinn þar prestur.

Um kvöldið kl. 7 var tekið land í eyjunni og var ákveðið að standa þar 3 tíma við, sem flestum þótti of lítil viðdvöl, en nú flýttu allir sjer að komast í land, og svo dreifði fólk ið sjer um eyjuna í smáhópum. — Veðrið var hjart um það bil, sem fólkið kom í land, svo að útsýni var gott um alla eyjuna; það sást til allra bæja og vestur á bjargbrúnina, en um kvöldið sló yfir þoku, svo að tók fyrir alla útsjón og gjörði það skarð í gleði manna.

Þegar sýslumaður var kominn í land, sendi hann jafnskjótt boð um alla eyjuna og það bændur að koma til manntalsþings á prestssetrinu í Miðgördum, og komu þeir þangað allir. Fyr hafði það aldrei komið fyrir, að sýslumaður hafði þingað í eyjunni, en hreppstjóri hafði sjeð um alt, sem viðkom högum eyjar-skeggja, svo sem skýrslur og annað. Það var almenn ánægja yfir komu yfirvaldsins til eyjarinnar, enda ávarpaði sýslumaður þingheim með snjallri ræðu.

Að loknu þinghaldi fór svo Klemens sýslumaður með hóp manna austur á bjarg, en þá sló þokunni yfir og var þá haldið vestur á bjargið, en þar er hæðótt og graslent, en sumstaðar mosapembur og leirflög. Bjargið var ægilegt að sjá, í þokunni og virtist glæfræfór að fara niður í það á lausum handvað, því að það er talið 100 stikur á hæð, þar sem það er hæst. Unglingspiltur var með í förinni og vildi hann siga í bjargið

